

Sammanfattning över avlämnade rapporter

I avlämnade rapporter framgår syftet med respektive granskning, vad som framkommit, våra kommentarer och förslag till förbättringar. I denna bilaga sammanfattas framförallt våra väsentligaste iakttagelser och synpunkter från granskningarna:

- Granskning av upphandling och inköp
- Granskning av kommunens ledning och styrning av intern kontroll
- Granskning av ekonomistyrning inom barn- och utbildningsnämnden
- Granskning av kommunens arbete för att integrera nyanlända
- Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet
- Granskning av resursfördelningsmodellen
- Grundläggande granskning av kommunstyrelsen, nämnder samt den gemensamma lönenämnden
- Granskning av del- och helår
- Övrig granskning

Granskning av kommunens upphandling och inköp

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att granska om kommunens upphandlingar och inköp sker i enlighet med EU-direktiv, svensk lagstiftning och interna styrdokument. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen ledning, styrning och uppsikt var tillfredsställande och tillräcklig av att kommunens upphandlingar och inköp sker i enlighet med beslutad policy, d.v.s. enligt EU-direktiv, svensk lagstiftning och interna styrdokument.

Vår sammanfattande bedömning var att kommunstyrelsens ledning, styrning, uppföljning och uppsikt var bristfällig och inte tillfredsställande samt att den interna kontrollen inte var ändamålsenlig gällande kommunens upphandlingar och inköp. Vi bedömde att det utifrån vår granskning fanns väsentliga risker för olagliga upphandlingar och inköp vilket kan leda till olika former av sanktioner, skadestånd och att ingångna avtal ogiltighetsförklaras samt brister gällande avtalstrohet och därmed onödigt dyra inköp.

Vi bedömde att:

- kommunstyrelsen säkerställt en organisationsstruktur för upphandlings- och inköpsarbetet och att det fanns en uppgifts- och ansvarsfördelning för kommunens inköp- och upphandlingsarbete.
- det fanns ändamålsenliga styrdokument och tillämpningsanvisningar för upphandling och inköp. Dokumenten utgår från aktuell lagstiftning och EU-rättens grundläggande principer för upphandling och inköp.
Vi bedömer kommunstyrelsen borde i sin fortsatta verksamhetsplanering i mål och budget överväga mål för upphandlingsverksamheten.
- att kommunstyrelsen behövde skyndsamt säkerställa att upphandlings- och inköpsprocessen är ändamålsenlig och tillfredsställande i kommunens verksamheter.

Vi konstaterade att det trots beslutad policy och tydliga anvisningar fanns stora brister i kommunens upphandlings- och inköpsprocess. Det förekom avvikelser från processen och upphandlingar genomfördes utan att upphandlingsenheten blev involverade. Detta medförde en stor risk att upphandlingar inte sker på ett korrekt sätt.

- att det var väsentligt att kommunstyrelsen följde upp att utbildningen för certifierade beställare fortsätter att genomföras för att säkerställa att kommunens upphandlingar och inköp efterlever EU-direktiv, svensk lagstiftning och interna styrdokument.
- att det fanns väsentliga brister i uppföljningen av efterlevnaden av policyn och anvisningarna gällande kommunens upphandlingar och inköp.
- kommunstyrelsen hade inte säkerställt en tillräcklig intern kontroll vad gäller avtalsuppföljning och kontroll av leverantörer och att avtalsuppföljning genomförs i den omfattning som policy och anvisningar anger.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen att säkerställa:

- en tillfredsställande efterlevnad av upphandlings- och inköpsprocessen i kommunens verksamheter.
- en ändamålsenlig uppföljning av upphandling och inköp och återkoppla i delårsrapport och årsredovisning resultat av eventuellt beslutade mål, uppföljning av internkontrollplan, väsentliga händelser och risker.
- en tillräcklig intern kontroll vad gäller avtalsuppföljning och kontroll av leverantörer och att avtalsuppföljning genomförs i den omfattning som policy och anvisningar anger.

Granskning av kommunens ledning och styrning av intern kontroll

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att granska hur kommunens arbete med att säkerställa den interna kontrollen bedrevs. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Det övergripande syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen och nämnderna bedrev ett ändamålsenligt systematiskt arbete med att säkerställa den interna kontrollen utifrån kommunfullmäktiges interna kontrollreglemente. Vår sammanfattande bedömning var att internkontrollarbetet brast i ändamålsenlighet och systematik.

Sammanfattningsvis hade kommunstyrelsen varken säkerställt en tillfredsställande planering och uppföljning av den interna kontrollen eller en ändamålsenlig organisation för arbetet. Vi bedömde därför att kommunstyrelsen inte var tillräckligt ledande och stöttande i nämndernas internkontrollarbete. Internkontrollreglementet ger en god grund för arbetet, men det hade varit viktigt att kommunstyrelsen lett implementeringen och säkerställt att det efterlevdes av nämnderna och deras verksamheter. Kommunstyrelsen och dess förvaltning borde därmed ha utvecklat samordningen av arbetet i kommunen liksom stödet till nämnderna och förvaltningarna.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer:

- att kommunstyrelsen skulle få i uppdrag att snarast ta fram och tillsammans med nämnderna genomföra en implementeringsplan för att säkerställa efterlevnaden av internkontrollreglementet i kommunens nämnder och verksamheter.

- att kommunstyrelsen som ett första steg i implementeringen tillsammans med nämnderna skulle gå igenom och tydliggjort kommunens internkontrollprocess för att säkerställa att den svarade upp emot reglementet.
- att kommunstyrelsen som ett led i implementeringen skulle:
 - tagit fram en mall för internkontrollplan som omfattade alla de delar som föreskrevs i kommunens reglemente.
 - sett över behovet av en kommungemensam struktur för avrapportering av den interna kontrollen omfattande uppföljning, analys och redovisning av nämndens interna kontroll, samt en samlad analys och bedömning av hur väl nämndens interna kontroll fungerade.
 - tagit fram en vägledning för riskbedömningsarbetet och en mall omfattande alla de delar som föreskrivs i reglementet.
 - kontinuerligt ha erbjudit utbildning i internkontroll för förtroendevalda, chefer, nyckelfunktioner och medarbetare. Denna utbildning kunde med fördel ingått i introduktionsprogram för dessa grupper.
 - säkerställt användning och deltagande i ovanstående.
- att kommunstyrelsen och nämnderna skulle säkerställt dels att samtliga förtroendevalda hade tillräcklig kunskap för att vara delaktiga i arbetet med risk- och väsentlighetsanalyser samt givits möjlighet att aktivt delta i det. På motsvarande sätt var det viktigt att förvaltning- och verksamhetschefer säkerställde kunskap och delaktighet hos sina enhetschefer och medarbetare.
- kommunstyrelsen årligen skulle tagit fram en rapport omfattande en utvärdering av kommunens samlade system för intern kontroll, baserad på motsvarande analys och bedömning från respektive nämnd av dess internkontrollarbete.
- kommunstyrelsen skulle säkerställt en årlig skriftlig rapportering av internkontrollarbetet i de kommunala företagen.

Granskning av ekonomistyrning inom barn- och utbildningsnämnden

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att granska ekonomistyrningen inom barn- och utbildningsnämnden. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Bakgrunden till granskningen var bl.a. att barn- och utbildningsnämnden under ett antal år redovisat negativa avvikelser mot budget. Resultatet för 2019 uppgick till -23,4 mnkr och resultaten för 2018 och 2017 uppgick till -12,4 mnkr respektive -13,3 mnkr.

Orsakerna till underskotten var bl.a. högre lönekostnader än budgeterat samt fler elever än budgeterat som gått i annan huvudmans regi.

Andra orsaker var bl.a. fler elever än budgeterat inom gymnasiet, ökade kostnader för skolskjuts samt att det ännu inte hade gått att genomföra planerade sparbetning inom verksamheterna.

Granskningens syfte var att konstatera om barn- och utbildningsnämnden hade ändamålsenliga rutiner för att styra och följa upp ekonomin.

Vår sammanfattande bedömning var att barn- och utbildningsnämndens rutiner för att styra och följa upp ekonomin kunde stärkas i syfte att ytterligare öka ändamålsenligheten i rutinerna.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer:

- på ett mycket tydligare sätt än dittills genomföra analyser, avvägningar och prioriteringar kring nämndens ekonomi och fatta de beslut som var nödvändiga för att nå en ekonomi i balans för att komma till rätta med negativa avvikelser mot budget.
- vara mycket tydligare gentemot förvaltningen kring vilka prioriteringar och förändringar som skulle göras i verksamheterna för att nå avsedda effekter kring ekonomistyrning och kostnadsbesparingar.
- säkerställa en löpande dialog med kommunstyrelsen vad gällde uppföljning av nämndens verksamhet och ekonomi. Detta i linje med kommunstyrelsens övergripande uppsiktsplikt.
- fortsätta arbetet inom barn- och utbildningsförvaltningen att göra rapporteringen till nämnden mycket tydlig genom bl.a. att informera om aktuella situationer och hur saker och ting förhåller sig. Syftet var att belysa behoven om att fatta beslut för att kunna genomföra åtgärder för att komma till rätta med eventuella avvikelser. Åtgärder som ger effekt skulle därigenom kunna genomföras.

Granskning av kommunens arbete för att integrera nyanlända

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att granska kommunens arbete för att integrera nyanlända. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Syftet med granskningen var att bedöma om Håbo kommuns arbete med att stötta nyanlända att integreras i samhället var tillräckligt, ändamålsenligt och effektivt.

Vår sammanfattande bedömning var att kommunstyrelsens och de granskade nämndernas ledning, styrning och uppföljning av arbetet med att stödja nyanländas integrering inte hade varit tillräckligt tillfredsställande. Socialnämnden hade brustit i sitt samordningsansvar för att genomföra intentionerna i kommunens integrations- och flyktingpolitiska program, kommunstyrelsen och nämnderna hade brustit i sitt ansvar att inom ramen för den ordinarie verksamhetsplaneringen genomföra programmets intentioner och kommunstyrelsen hade brustit i sin uppsiktsplikt.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer:

- styrningen och uppföljningen av kommunens integrationsarbete var inte ändamålsenlig, samt att det saknades ändamålsenlig uppföljning av resultaten för nyanlända flickor och pojkar, kvinnor och män.
- det fanns delvis en ändamålsenlig ekonomisk styrning av kommunens integrationsarbete. Det fanns en ändamålsenlig övergripande ekonomisk styrning och uppföljning av den statliga schablonersättningen till nämnderna, men saknades redovisning i relation till resultatet av de finansierade insatserna som grund för att bedöma verksamhetens effektivitet.
- kommunens integrations- och flyktingpolitiska program genomfördes endast i begränsad utsträckning samt hade den styrning och uppföljning som gjordes av kommunstyrelsen i förhållande till programmet samt handlingsplanen varit otillräcklig.
- det fanns delvis en fungerande intern respektive extern samverkan i genomförandet av kommunens integrationsarbete när det gällde de prioriterade områdena boende, hälsa och sysselsättning.

- tidigare erfarenheter och lärdomar hade tagits tillvara på i socialnämndens uppdrag med att ta fram en övergripande integrationsplan för nyanlända.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer:

- kommunstyrelsen borde i enlighet med den då kommande integrationsstrategin utifrån sin uppsiktsplikt ha säkerställt en tydlig styrning och uppföljning av nämnders och styrelsers integrationsarbete med fokus på att uppnå god kvalitet och goda resultat i etableringen av nyanlända flickor och pojkar, kvinnor och män

Granskning av kommunens systematiska arbetsmiljöarbete

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att granska kommunens arbete med det systematiska arbetsmiljöarbetet. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Arbetsgivarpolitiken berör bland annat arbetsmiljö, hälsa, jämställdhet, mångfald, lönepolitik och ledarfrågor. Hur kommunen agerar och uppfattas som arbetsgivare till exempel anställningsvillkor, arbetsmiljö m.m. är mycket betydelsefulla faktorer för hur kommunen ska lyckas att rekrytera och behålla personal med rätt kompetens samt motverka ohälsa och sjukfrånvaro hos medarbetarna.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt ett ändamålsenligt arbetsmiljöarbete med fokus på hur kommunen hanterar Corona-pandemin utifrån ett arbetsmiljöperspektiv.

Kommunstyrelsen har i sin roll som anställningsmyndighet för samtliga medarbetare i kommunen och ett övergripande ansvar för medarbetarfrågorna och för att säkerställa att det systematiska arbetsmiljöarbetet fungerar i hela kommunen. Enligt vår bedömning hade kommunstyrelsen inte tagit detta ansvar då det saknades övergripande styrdokument för det systematiska arbetsmiljöarbetet, uppföljningar av hur det bedrivs i kommunen samt mål och handlingsplaner för arbetsmiljön.

Vi kunde konstatera att nämnderna hade på olika sätt tagit sitt arbetsmiljöansvar och utformat egna rutiner och arbetssätt för arbetsmiljöarbetet. Det var positivt att nämnderna hade gjort detta trots avsaknad av stöd från centrala rutiner och riktlinjer.

Enligt vår bedömning hade kommunen förstärkt sitt arbetsmiljöarbete under pandemin. Vi såg särskilt positivt på att det genomförts kontinuerliga riskbedömningar och rapportering till ledningsgrupper och krisledningsnämnd.

Vår sammanfattande bedömning var att kommunstyrelsen brast i sin styrning och uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet vilket var otillfredsställande. Det fanns en tydlig ambition från kommunledningen att styra upp och stärka det systematiska arbetsmiljöarbetet, vilket innebär att det finns förutsättningar att komma till rätta med de brister som finns i dag.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer:

- utforma en struktur med rutiner och riktlinjer för det systematiska arbetsmiljöarbetet för hela kommunen.
- säkerställa att det bedrivs ett systematiskt arbetsmiljöarbete i kommunstyrelsens egna förvaltning.

- ta fram mål för arbetsmiljön med tillhörande handlingsplaner.
- säkerställa att det systematiska arbetsmiljöarbetet följs upp regelbundet och inte endast i samband med årsredovisningen samt formulera vad som ska ingå i uppföljningen.
- informera och utbilda nämnder och förvaltningar i systematiskt arbetsmiljöarbete och hur det ska bedrivas i Håbo kommun i enlighet med gemensamma rutiner och riktlinjer. Vi ser också som en fördel om utbildningar genomförs tillsammans med fackliga företrädare.
- säkerställa att det finns en dokumenterad ansvarsfördelning av arbetsmiljö-uppgifterna för alla som har detta ansvar.
- besluta och dokumentera vilka krav som ska ställas på kompetens innan en chef erhåller ansvar för arbetsmiljöuppgifterna.
- inventera och dokumentera vilken utbildning cheferna har i arbetsmiljöfrågorna.
- ta fram en rutin för att dokumentera vilka arbetsmiljöutbildningar cheferna genomgår.
- tillsammans med de fackliga organisationerna ta fram och dokumentera vilka förutsättningar som ska gälla för de fackliga företrädarna till exempel planering av facklig tid.

Granskning av kommunens resursfördelningsmodell

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i att granska kommunens resursfördelningsmodell. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Vår sammanfattande bedömning var att kommunstyrelsen inte säkerställt att resursfördelningsmodellen var ändamålsenlig. Vi konstaterade att kommunen inte hade någon tydlig fastslagen resursfördelningsmodell utan att den beskrevs i en tjänsteskrivelse som ligger till grund för fördelningen i budget.

Vi bedömde:

- att den tillämpade resursfördelningsmodellen i stort var tillfredsställande, såtillvida att flertalet av de beräkningsvariabler som är vanligt förekommande i kommunala resursfördelningsystem och/eller -modeller också används i Håbo kommun.
- däremot att resursfördelningsmodellen ej upplevdes som tydlig när det gäller politiska prioriteringarna, att modellen avseende en del specifika verksamheter ej upplevdes rättvis samt att uppföljningen ej upplevdes tillfredsställande.
- det som en risk för otydlighet avseende resursfördelningens förutsättningar att kommunstyrelsen ej fastställt resursfördelningsmodellen.
- det vara av vikt att modellen kontinuerligt ses över och utvärderas i syfte att över tid säkerställa variabelernas träffsäkerhet.
- även att dialogen avseende resursfördelningen mellan kommunstyrelsen och kommunledningsgruppen brast.
- specifikt avseende skollagens krav att resurserna ska fördelas efter elevernas behov genom att tillämpa socioekonomisk resursfördelning, att det beaktas i Håbo kommun.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- tydliggöra kommunens principer för resursfördelning i en fastslagen resursfördelningsmodell.

- säkerställa att resursfördelningsmodellen kontinuerligt ses över och utvärderas i syfte att över tid säkerställa variabelernas träffsäkerhet.
- Säkerställa en tydligare dialog mellan kommunledningsgruppen och kommunstyrelsen avseende resursfördelningsfrågorna i syfte att öka förståelsen och transparensen mellan kommunledningsgruppens budgetförslag respektive politikens prioriteringar och ambitioner.
- Överväga behovet av en översyn av budgetprocessen för att bedöma om tidplanen ger de förutsättningar som behövs för en ändamålsenlig budgetberedning.
- Säkerställa en tydligare uppföljning av modellen avseende socioekonomisk resursfördelning i syfte att kontinuerligt identifiera eventuella brister och justera dessa för att säkerställa modellens träffsäkerhet.

Grundläggande granskning av kommunstyrelsen, nämnder samt den gemensamma lönenämnden.

På uppdrag av Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att genomföra en grundläggande granskning av kommunstyrelsen och nämnderna samt den gemensamma lönenämnden. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2020.

Det övergripande syftet med den grundläggande granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen och nämnderna på en övergripande nivå har skapat förutsättningar för tillräcklig styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten.

Vår sammanfattande bedömning var att kommunstyrelsens och nämndernas ledning, styrning, uppföljning och kontroll delvis har varit tillräckligt tillfredsställande. Den gemensamma lönenämndens ledning, styrning, uppföljning och kontroll har inte varit tillräckligt tillfredsställande.

Vi bedömde att:

- kommunstyrelsens och nämndernas, förutom den gemensamma lönenämnden, måluppfyllelse delvis varit tillfredsställande.
- kommunstyrelsen, socialnämnden samt tekniska nämnden inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att anpassa verksamheten och dess kostnader till fastlagd budget. Barn- och utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden, bygg- och miljönämnden och vård- och omsorgsnämnden vidtagit tillräckliga åtgärder för att anpassa verksamhet och ekonomi till fastlagt budget.
- kommunstyrelsen inte säkerställt en tillräcklig struktur för intern styrning och kontroll avseende verksamhet och ekonomi. Barn- och utbildningsnämnden, bygg- och miljönämnden, kultur- och fritidsnämnden, socialnämnden, tekniska nämnden och vård- och omsorgsnämnden har ett system för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll.
- lönenämndens ledning, styrning, uppföljning och kontroll av verksamhet och ekonomi inte har varit tillräckligt ändamålsenlig och tillfredsställande. Vi bedömer att det är väsentligt att nämnden fortsatt beslutar om styrande dokument, stärker sin interna kontroll och överväger att ha fler än ett sammanträde under året.

Med utgångspunkt från våra iakttagelser och bedömningar lämnade vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- kommunstyrelsen och övriga nämnder att se över mätmetoder och mätvärden för att säkerställa en effektiv målstyrning.
- kommunstyrelsen, socialnämnden och tekniska nämnden att framöver tydliggöra åtgärder som genomförs för att nå en budget i balans.
- kommunstyrelsen och övriga nämnder att fortsätta utvecklingsarbetet med den interna kontrollen utifrån revisorernas granskning om intern kontroll 2020.
- lönenämnden att säkerställa att nämndens ledning, styrning, uppföljning är ändamålsenlig och tillfredsställande.

Delårsrapport för perioden januari – augusti 2020

Vid granskningen framkom inte annat än att delårsrapporten i allt väsentligt hade upprättats i enlighet med lagen om kommunal redovisning och bokföring och god redovisningssed. Vår bedömning var att delårsrapporten kunde ligga till grund för kommunfullmäktiges analys och bedömning av resultatet.

Årsbokslut 2020

Kommunens revisorer ska enligt 12 kap i kommunallagen (KL) bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål som fullmäktige beslutat. Revisorerna ska pröva om räkenskaperna är rättvisande. Revisorernas uttalande avges i revisionsberättelsen.

Vi bedömer att årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av kommunens resultat och ställning. Årsredovisningen har i allt väsentligt upprättats i enlighet med den kommunal bokföring och redovisningslag och god redovisningssed.

Granskningen har utförts enligt god revisionsmedel för kommuner och regioner. Det innebär att granskningen planerats och genomförts ur ett väsentlighets- och riskperspektiv för att i rimlig grad kunna bedöma om årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild. Med rättvisande bild menas att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till ett felaktigt beslutsfattande. Granskningen omfattar därför att bedöma ett urval av underlagen för den information som ingår i årsredovisningen. Då vår granskning av den anledningen inte varit fullständig utesluter den inte att andra än här framförda brister kan förekomma.

Övrig granskning

Uppsala kommun är värdkommun för den gemensamma överförmyndarnämnden för samtliga kommuner i Uppsala län. PwC är sakkunnigt biträde i Uppsala och har därför genomfört granskningen av överförmyndarnämnden. Håbo kommuns revisorer godkände den föreslagna projektplanen från Uppsala kommuns revisorer och har därefter tagit del av den slutliga revisionsrapporten som underlag för ansvarsprövningen i revisionsberättelsen.

Syftet med granskningen var att bedöma om överförmyndarnämndens verksamhet bedrivits på ett ändamålsenligt och med en tillräcklig intern kontroll.

Efter genomgång av granskningens samtliga revisionsfrågor gjordes den revisionella bedömningen att överförmyndarnämndens verksamhet i allt väsentligt bedrivits ändamålsenligt och med en tillräcklig intern kontroll.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen lämnades följande rekommendationer till överförmyndarnämnden:

- anta tillämpningsanvisningar för den interna kontrollen.
- att nämndens involverar sig i de riskbedömningar som sker till grund för beslut om intern kontroll.
- att utifrån vad som framkommit under intervjuerna att även lyfta fram mer långsiktiga ambitioner i samband med nämndens målarbete.